

Major PhDr. Jiří F i d l e r

Československá útočná vozba a její proměna (V říjnu 1936)

O československé útočné vozbě (dobové označení pro tankové jednotky) bylo zvláště v poslední době napsáno mnoho úvah, většina z nich se však zaměřila na výzbroj a technické vybavení těchto jednotek, o výstavbě a změnách organizační struktury máme pouze minimum prací.¹⁾

Výstavba útočné vozby se dostala do tempa až v polovině třicátých let a úzce souvisela s celkovou reorganizací a modernizací československé armády, jejímž impulzem bylo možné nebezpečí války. To se objevilo po ztroskotání ženevské mírové konference, zvláště pak po dohodě velmocí z prosince 1932 o faktickém zrovnoprávnění Německa ve zbrojení, což otřáslo základními pilíři versailleského mírového systému ve střední Evropě.

První vlnou nového pohledu na tankové jednotky se stala proměna dosavadního *praporu útočné vozby* v *pluk útočné vozby* v září 1933. Zároveň s tím došlo k vypracování celkových plánů na reorganizaci a posílení tohoto moderního druhu vojska, které byly přijaty o rok později. Předpokládalo se, že bude postaveno značné množství jednotek útočné vozby válečné armády - 18 praporů tanků, 7 samostatných rot a 28 samostatných čet tanků, 4 eskadrony obrněných automobilů, cvičné a náhradní jednotky.²⁾ Plán výstavby byl rozvržen na celé desetiletí, neboť hlavní problém představovalo vycvičení obrovského množství specialistů, jak mužstva, tak i důstojníků a rotmistrů.

Plán se začal realizovat od podzimu 1935, kdy k 15. září vznikla *brigáda útočné vozby* se třemi pluky a učilištěm. Útočná vozba zahrnovala od toho okamžiku 3 pluky, 7 praporů a 33 rot (4 roty obrněných aut a tančíků, 21 rotu lehkých a středních tanků, 1 rotu obrněných vlaků, 3 pomocné, 3 náhradní a 1 instrukční rotu), což byl více než trojnásobný nárůst.

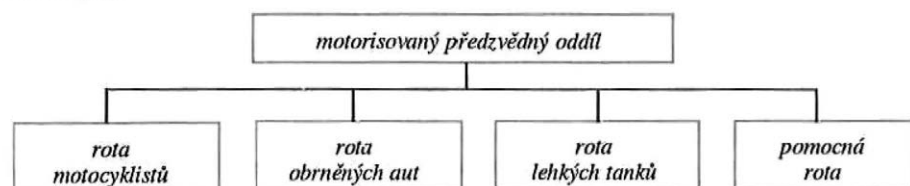
Ve stejné době se však také zpracovávaly plány na zařazení těchto jednotek do vyšších svazků válečné armády. Ještě v roce 1934 se předpokládalo rozčlenění malých jednotek do stavu pěších divizí (v rámci samostatných čet) a sborů (samostatných rot), 14 praporů tanků se mělo nacházet v záloze a zbývající - 4 prapory tanků a 4 eskadrony obrněných automobilů - měly dostat k dispozici 4 jezdecké brigády. Posléze se však přišlo na malé možnosti efektivní spolupráce mezi jezdectvem a jednotkami útočné vozby, a tak se uvažovalo o jiném řešení. Tím se měla stát **postupná motorizace** a vytvoření čtyř úderních svazků, *rychlých divizí*, které měly vzniknout na bázi jezdeckých brigád. Při tomto plánování se vycházelo ze zkušeností francouzské armády při mechanizaci a motorizaci jezdeckých divizí, čímž vznikla *division légère mécanique*, tedy lehká mechanizovaná divize. Tento svazek zahrnoval průzkumný pluk, brigádu tanků, mechanizovanou brigádu, dělostřelecký pluk a protitankový oddíl.

Československá armáda byla z ekonomických důvodů nucena postupovat skromněji, a proto její plán vytváření vyšších svazků předpokládal umírněnější strukturu. Rychlá divize měla mít v první fázi své existence dvě brigády - jezdeckou a motorizovanou - a průzkumné,

dělostřelecké, protitankové, protiletadlové, ženijní a spojovací jednotky. Do budoucna se předpokládalo, že stávající motorizovaná brigáda (tvořená dvěma prapory tanků a dvěma prapory motorizované pěchoty) se promění v tankovou a jezdecká brigáda se zmotorizuje. Konečný projekt rychlé divize měl představovat plně motorizovaný úderný svazek, nikoli nepodobný současným mechanizovaným brigádám či divizím.

Problémy s výcvikem specialistů i s materiálem však dovolovaly pouze pomalý postup, přičemž jako první měla získat definitivní podobu průzkumná jednotka, nazvaná v tehdejší terminologii *motorisovaným předzvědným oddílem (MPO)*.

MPO měl být průzkumnou jednotkou v síle praporu se schopností vést průzkum v operační hloubce, zabezpečovat rozvinutí rychlé divize při střetném boji, případně tvořit zadní voj při ústupu. Jeho základní schopností měla být rychlost, manévrovost a schopnost vedení soustředěné palby. Podle francouzského vzoru jej měly tvořit jednotky motocyklistů a obrněných aut, navíc však měl mít také tankovou jednotku, působící jak pro zesílení úderu, tak jako mobilní protitanková záloha. Jeho válečná struktura tedy měla být následující:

Aby mohly být při mobilizaci tyto jednotky vytvořeny, musely již v mírovém období vzniknout jejich rámce, zabezpečující výcvik specialistů, velitelskou praxi a koordinaci v rámci vyšších jednotek na manévrech. Jejich vznik umožnila reorganizace útočné vozby, provedená k 1. říjnu 1936.³⁾ V každém pluku útočné vozby byl vytvořen prapor smíšeného typu, zahrnující rotu obrněných automobilů a tančíků, rotu lehkých tanků a nově také rotu motocyklistů. Z tohoto mírového rámce měly za mobilizace vznikat MPO - původně předpokládané čtyři pro rychlé divize, do budoucna další dva až tři pro plánované motorizované divize. Jednotky pro první čtyři MPO měly být zabezpečeny jednotlivými pluky útočné vozby (PÚV):

	MPO.1	MPO.2	MPO.3	MPO.4
velitelství oddílu (vel)	PÚV.1	PÚV.2	PÚV.2	PÚV.1
rota obrněných automobilů (ROA)	PÚV.1	PÚV.2	PÚV.3	PÚV.1
rota motocyklistů (RMe)	PÚV.1	PÚV.2	PÚV.2	PÚV.1
rota lehkých tanků (RLT)	PÚV.1	PÚV.2	PÚV.3	PÚV.1

Každý MPO měl mít při plném stavu 23 důstojníků, 8 rotmistřů a 486 poddůstojníků a vojinů, celkem tedy 517 osob, rozdělených mezi podřízené složky následujícím způsobem:

	vel	ROA	RMe	RLT	Σ
důstojníci	6	5	5	7	23
rotmistři	2	2	2	2	8
mužstvo	86	110	152	138	486
Σ	94	117	159	148	517

Ve výzbroji se nacházelo 16 lehkých tanků, 12 obrněných automobilů, přes 60 motocyklů (sólo i s přívěsným vozíkem) a dvě desítky nákladních automobilů. Jednotka měla být schopna samostatného působení a byla plně logisticky zabezpečena na několik dní bojové činnosti.

Podle tehdejších zásad vedení manévrové bojové činnosti měl MPO vyhledávat zprávy na vzdálenost svého jednodenního pochodu před čelními jednotkami divize, spojení měl udržovat pomocí radiostanic, motospojek nebo přiděleným zpravodajským letounem, ve střetném boji a obraně měl být schopen vést samostatně boj na zdrženou.⁴⁾

Pozornost zasluhuje skutečnost, že tyto **moderní trendy bojové činnosti** byly v naší armádě kodifikovány v polovině třicátých let, tedy v době, kdy průzkumná činnost srovnatelných evropských armád (polské, jugoslávské, rumunské, bulharské, belgické, ale zčásti i sovětské a dočasně také německé a francouzské) byla zabezpečována pouze jezdeckem, spolupracujícím s obrněnými automobily. **Československé vojenské myšlení** tedy v této době **patřilo k nejprogresivnějším** a stálo tak po boku tehdejších velmocí. Navíc, s maximálním možným tempem (závislým v prvé řadě na počtech vycvičených osob, nikoli na dodávkách materiálu) postupovalo zavádění této vojenské teorie do praxe.

Mírová organizace armády byla uzpůsobena ve **prospěch motorizovaných průzkumných jednotek k 1. říjnu 1936**. Okamžitě byly zpracovány mobilizační plány, které předpokládaly vytvoření prvních čtyř MPO pro rychlé divize již od 15. února 1937. Pátý MPO, podléhající 14. motorizované divizi, měl vzniknout na jaře 1939, další pak o rok později. V tom okamžiku by mobilizovaná československá armáda měla z celkového počtu 36-38 divízi plných šest, tedy celou šestinu, motorizovaných a vybavených tankovým materiálem. Tímto poměrem by předstihla většinu evropských států a téměř by se vyrovnala profesionální britské armádě, kterou by však výrazně převyšovala celkovou silou.

Bohužel, válečné ohrožení Republiky československé přišlo dříve, než mohly být ambiciózní modernizační plány její armády realizovány. Do mobilizace v září 1938 vstupovala československá branná moc mj. se čtyřmi motorizovanými předzvědnými oddíly, z nichž však žádný nebyl na plných počtech. Chybějící roty lehkých tanků nebyly postaveny, neboť vycvičených mužů i materiálu bylo třeba pro úderné jednotky rychlých divízi.

V rámci možností byla československá armáda připravena na vedení bojové činnosti. Nebylo pak její vinou, že do války v plné síle a odhodlání nevstoupila.

Poznámky:

¹⁾ Viz Francev, Vladimír: *Vývoj organizace útočné vozby čs. armády 1918-1938*. Historie a vojenství 40, 1991, č.5, s. 13-42.; tentýž: *Československé tanky, obrněná auta, obrněné vlaky a drezíny 1918-1939*. Praha, Ars-Arm 1993.; Fidler, Jiří: *Pluk útočné vozby 2 (1935-1939)*. V: Sborník VVŠ PV Vyškov - řada C. Vyškov, VVŠ 1992, s.93-105.; tentýž: *Reorganizace útočné vozby československé branné moci v září 1938*. Historie a vojenství 45, 1996, č.6, v tisku.

²⁾ Výnos MNO, čj. 5.042 Taj.-hl.št./3.odděl.1934.

³⁾ Výnos MNO, čj. 8.492 Dův.-I./1.odděl.1936.

⁴⁾ Výnos MNO, čj. 1.801 Mob.-hl.št./1.odděl.1936.